

Політологія

DOI: 10.15421/172081

УДК: 327.82:339.9 (477)

Торговельні представництва в системі економічної дипломатії України

Роман Петюр, Анастасія В'юненко, Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена дослідженню торговельних представництв як інструмента економічної дипломатії. Мета статті полягає в тому, щоби дослідити українську практику щодо використання механізму торговельних представництв за кордоном та розробити пропозиції щодо удосконалення системи торговельно-економічного представлення країни за кордоном.

У роботі наведені світові приклади реалізації економічної дипломатії, а також моделі, які можуть бути запозичені Україною. Автори наводять приклади не лише форм торговельних представництв, а й методів координації діяльності таких закордонних органів зовнішніх відносин. Актуальність дослідження зумовлена низкою причин, серед яких: посилення конкуренції держав світу на глобальних ринках, а також необхідність розширення можливостей для українського експорту після вимушеної відмови від російського ринку в 2013–2014 рр. Торговельні представництва є ефективною формою торговельної присутності держави на іноземних ринках, при цьому забезпечуючи не лише розвиток національної економіки, а й захищаючи інтереси суб'єктів підприємницької діяльності. Враховуючи те, що наразі інститут торговельних представництв в Україні не має сформованого механізму, який би відповідав сучасним потребам, виникає потреба дослідити відповідні моделі розвинених країн світу з метою адаптації системи державного управління України до викликів міжнародних відносин в економічній сфері.

Окрему увагу було приділено еволюції системи торговельно-економічних місій (ТЕМ) України. Авторами було оцінено наслідки ліквідації ТЕМ у 2010 р. та започаткування нових форм представництв України за кордоном для забезпечення національних економічних інтересів та реалізації економічної дипломатії, а також доцільність таких змін. Встановлено, що українська модель економічної дипломатії потребує суттєвого реформування задля ефективного забезпечення функції представництва в економічній сфері за межами країни. Дослідивши аналогічний досвід іноземних країн, автори пропонують низку успішних кейсів для запозичення цих підходів в українській практиці.

Ключові слова: торговельні представництва, торговельно-економічні місії, економічна дипломатія, відділи з економічних питань, національні інтереси, торговий представник, закордонні дипломатичні установи

Trade missions in the system of Ukrainian economic diplomacy

Roman Petyur, Anastasiia Viunenko, Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv

The article is devoted to the study of trade missions as a tool of economic diplomacy. The purpose of the article is to study the Ukrainian practice of using the mechanism of trade missions abroad and to develop proposals for improving the system of trade and economic representation of the country abroad.

The paper presents global examples of the implementation of economic diplomacy, as well as models that can be borrowed from Ukraine. The authors give examples not only of forms of trade representations, but also of coordination methods of activity of such foreign bodies of foreign relations. The relevance of the study is due to a number of reasons, including: increased competition from global markets, as well as the need to expand opportunities of Ukrainian exports after the forced abandonment of the Russian market in 2013-2014. Trade offices are an effective form of trade presence in foreign markets thus ensuring not only the development of the national economy, but also protecting the interests of business entities. Given that

currently the institution of trade missions in Ukraine does not have a mechanism that would meet modern needs, there is a need to explore appropriate models of developed countries to adapt the system of public administration in Ukraine to the challenges of international economic relations.

Particular attention was paid to the evolution of the system of trade and economic missions (TEM) of Ukraine. The authors assessed the consequences of the liquidation of TEM in 2010 and the introduction of new forms of representations of Ukraine abroad to ensure national economic interests and the implementation of economic diplomacy, as well as the feasibility of such changes. It is established that the Ukrainian model of economic diplomacy needs significant reforms in order to effectively ensure the function of representation in the economic sphere outside the country. Having studied the similar experience of foreign countries, the authors offer a number of successful cases for borrowing these approaches in Ukrainian practice.

Keywords: *trade missions, trade and economic missions, economic diplomacy, departments of economic affairs, national interests, trade representative, foreign diplomatic missions*

Торговые представительства в системе экономической дипломатии Украины

Роман Петюр, Анастасия Вьюненко, Институт международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Статья посвящена исследованию торговых представительств как инструмента экономической дипломатии. Цель статьи заключается в том, чтобы исследовать украинскую практику использования механизма торговых представительств за рубежом и разработать предложения по совершенствованию системы торгово-экономического представления страны за рубежом.

В работе приведены мировые примеры реализации экономической дипломатии, а также модели, которые могут быть заимствованы Украиной. Авторы приводят примеры не только форм торговых представительств, но и методов координации деятельности таких зарубежных органов внешних сношений. Актуальность исследования обусловлена рядом причин, среди которых: усиление конкуренции государств на глобальных рынках, а также необходимость расширения возможностей для украинского экспорта после вынужденного отказа от российского рынка в 2013–2014 гг. Торговые представительства являются эффективной формой торгового присутствия государства на иностранных рынках, при этом обеспечивая не только развитие национальной экономики, но и защищая интересы субъектов предпринимательской деятельности. Учитывая, что сейчас институт торговых представительств в Украине не имеет сформированного механизма, который бы отвечал современным требованиям, возникает потребность исследовать соответствующие модели развитых стран мира с целью адаптации системы государственного управления Украины к вызовам международных отношений в экономической сфере.

Отдельное внимание было уделено эволюции системы торгово-экономических миссий (ТЭМ) Украины. Авторами были оценены последствия ликвидации ТЭМ в 2010 г. и начала новых форм представительств Украины за рубежом для обеспечения национальных экономических интересов и реализации экономической дипломатии, а также целесообразность таких изменений. Установлено, что украинская модель экономической дипломатии нуждается в существенном реформировании для эффективного обеспечения функции представительства в экономической сфере за пределами страны. Исследовав аналогичный опыт зарубежных стран, авторы предлагают ряд успешных кейсов для заимствования этих подходов в украинской практике.

Ключевые слова: *торговые представительства, торгово-экономические миссии, экономическая дипломатия, отделы по экономическим вопросам, национальные интересы, торговый представитель, зарубежные дипломатические учреждения*

Вступ

Координаційна функція держави чи так званої невидимої руки ринку в системі економічної дипломатії чітко спостерігається. Проте в умовах складної регуляторної бази міжнародних економічних відносин та посиленої конкуренції держав, національній економіці потрібне сприяння у вигляді спеціалізованої інфраструктури, одним з елементів якої є закордонні установи. Такі структури є ефективними у сфері залучення інвестицій, стимулювання розвитку туристичного сектора країни, реалізації представницької функції, а також задля розвитку торговельно-економічних відносин.

Питання ефективної діяльності торговельних представництв постає особливо гостро, коли конкуренція на світових ринках посилюється, а ризик залишитись позаду світового розвитку зростає. Особливо актуальним це питання є для української держави, яка досі остаточно не сформувала дієву модель представництва в зовнішньоторговельній сфері. Тому для формування українського архетипу варто проаналізувати сучасні успішні кейси, де торговельні представництва виступають суттєвим інструментом для просування національних економічних інтересів країни.

Метою статті є аналіз природи торговельних представництв задля розуміння необхідності їх створення та формування практичних рекомендацій відповідно до українських реалій. Для досягнення мети необхідно проаналізувати світовий досвід торговельних представництв, а також досвід України в запровадженні торговельно-економічних місій, причини й наслідки їх ліквідації.

Результати дослідження.

Економічна та торговельна складові є важливою частиною міжнародних відносин. Вже важко уявити політику, яка була б не економізованою чи не сприяла б у кінцево-

му результаті підвищенню конкурентоспроможності національної економіки. Не менш важливим питанням є формування системи суб'єктів, які мають реалізовувати національні економічні цілі країни на світовій арені. У цій сфері держави мають досить широкий вибір: від торговельно-економічних місій до автономних торговельних представництв за кордоном. Проте найбільш поширеними та активними акторами є спеціалізовані установи – Міністерство закордонних справ (МЗС), Міністерство економічної політики, а також їх закордонні підрозділи при посольствах чи окремі торговельні представництва. Існують різні типи взаємодії державних органів влади з вітчизняними експортерами. Деякі країни використовують модель корпоративного типу, де немає чіткої підпорядкованості державним органам. Низка країн застосовує практику функціонування спеціалізованих агентств чи механізмів координації, котрі передбачають підпорядкування одночасно декільком урядовим відомствам.

Утім, найчастіше у світі зустрічається така модель взаємодії у межах організації економічної дипломатії, де зовнішньополітичне відомство займає центральне місце, залучаючи економічні чи торговельні відділи посольств, торговельні представництва (які, до речі, можуть діяти за подвійною схемою підпорядкування – МЗС та Міністерство економіки, наприклад), недержавні установи (торгово-промислові палати) або ж концентруючи роботу у відділах економічних радників. Такий централізований підхід найбільш характерний для країн, що розвиваються та знаходяться ще на етапі формування власної інституційної системи економічної дипломатії (Шаров, 2019, с. 21–23; Spruds, 2014, р. 14).

Варто зауважити, що розвиток інституцій, які б займалися винятково питаннями посилення зовнішньоекономічного співробітництва, має довгу історію, а початком

активного розвитку цього процесу можна вважати другу половину XIX ст. Деякі країни Європи, намагаючись розвиватись разом зі змінами світового порядку та ринків, здійснили реформування своїх зовнішньополітичних інституцій, створюючи в їхньому складі зовнішньоекономічні управління. Наприклад, у 1850 р. у складі Сардинського зовнішньополітичного відомства було створено Управління комерцією та консульськими справами. Згодом з Управління було виокремлено дві самостійні структури з метою ефективнішої реалізації покладених завдань, відповідно, відділ комерційних стосунків та консульських відносин.

У 1865 р. уряд Великої Британії створив при Форін Офісі Департамент з економічних питань з метою посилення позицій Британської імперії в світовій економіці. З часом майже всі розвинені країни почали переймати досвід впливових сусідів, й економічна складова зовнішньополітичної стратегії почала трансформуватись на повноцінну складову професійної дипломатії країн.

У 1894 р. канадським урядом було створено Службу торгових уповноважених, яка діє й досі, а вже у 1895 р. був призначений перший уповноважений з торговельних питань Канади в Австралії, що сприяло підвищенню статусу структури. Сьогодні до складу цієї Служби входить понад 1000 фахівців, які залучені у роботу посольств та консульств по всьому світу, при чому у Канаді працює ще понад 100 уповноважених з торговельних питань у 12 регіональних офісах.

Таким чином, вже в першій половині XX ст. загальною тенденцією серед багатьох країн світу, що мали на меті посилити свою присутність на світових ринках, стало створення спеціалізованих інституцій економічної дипломатії в системі виконавчої влади. По-перше, створюються спеціалізовані економічні відділи в межах традиційного спеціалізованого відомства зовнішніх відно-

син, а саме Міністерства закордонних справ. По-друге, поширеною практикою стає запровадження системи торгових уповноважених (або торгових аташе), а саме дипломатів у структурі дипломатичних представництв з відповідними спеціалізованими функціями. По-третє, система економічної дипломатії доповнюється інституціями, які працюють у межах національних кордонів, але метою яких є сприяння експортній потужності національних підприємств і залученню іноземних інвестицій у національну економіку (Савойський, 2009; Дерунець, 2019, с. 121–122; Mercier, 2007, р. 13).

На сучасному етапі моделі економічної дипломатії розвинених держав включають, окрім традиційних інституцій (МЗС, Міністерства економіки), також новітні спеціалізовані структури. Яскравим прикладом є Інститут зовнішньої торгівлі в Італії, а також його представництва за кордоном. Інститут зовнішньої торгівлі підпорядкований Міністерству економічного розвитку, проте реалізує політичні цілі Міністерства закордонних справ. Основна задача Інституту полягає у підтримці італійських експортерів на світових ринках. Варто зазначити, що в цій діяльності беруть участь також представники секретаріату прем'єр-міністра, Асоціації італійських банків, Інституту зовнішньої торгівлі та кредитного страхування тощо (Каррон де ла Каррьер, 2003).

Німецька модель економічної дипломатії має декілька представницьких напрямів. Так, окрім дипломатичних представництв (229 закордонних представництв), німецька економіка представлена торгово-промисловими палатами за кордоном (у 80 країнах світу), а також Агентством сприяння торгівлі та інвестиціям. Німецькі торгові палати за кордоном можна назвати агенціями, що реалізують комерційну дипломатію країни. Вони несуть відповідальність за допомогу німецьким компаніям у сфері інформування

та консультування іноземних партнерів, зацікавлених у німецькому ринку чи товарах, та залучають прямі іноземні інвестиції в країну. Такі палати координуються неурядовою Асоціацією німецьких ТПП, при цьому фінансуються Федеральним міністерством економіки та енергетики. Делегації німецької промисловості та торгівлі представлені в 92 країнах світу 140 торговими палатами (Шаров, 2019, с. 40–42; Mažeika, 2016, с. 43–45).

В Естонії діє дворівнева система просування національних економічних інтересів за кордоном. У складі ЗДУ створені економічні

підрозділи, однак паралельно з ними також функціонують торговельні представництва чи місії під керуванням торгово-промислової палати Естонії. Важливою ознакою є те, що представництва мають повноваження надавати урядовим установам поради щодо розробки економічної політики та поліпшення клімату в країні. Торговельні представництва наділені більшими повноваженнями, зокрема, надавати практичну допомогу національним виробникам, які мають намір експортувати свою продукцію на зовнішні ринки (Spruds, & Bukovskis, 2014, pp. 108–109).

Рис. 1 Модель економічної дипломатії Естонії

В естонській моделі економічної дипломатії є дві основні державні інституції – Міністерство закордонних справ та Міністерство економічних справ і комунікації, які безпосередньо взаємодіють з недержавними структурами – ТПП Естонії та Асоціацією естонського бізнесу. При цьому, як видно з наведеної вище схеми, до реалізації зовнішньоекономічних завдань долучені й вузькоспеціалізовані міністерства та закордонні дипломатичні установи, з одного боку, та недержавні об'єднання суб'єктів підприємницької діяльності Естонії, з іншого боку. Таке співробітництво забезпечує ефективний захист економічних інтересів Естонії та просування інтересів

національного бізнесу (Spruds, & Bukovskis, 2014, p. 106).

Цікавим є досвід Великої Британії, яка наразі має близько 200 торговельних представництв по всьому світу. До 2016 р. ці представництва підпорядковувалися Британському відомству з питань торгівлі та інвестицій (УКТИ). Координація за його діяльністю була покладена на Департамент бізнесу, енергетики та промислової стратегії (як окреме міністерство), а також на Міністерство закордонних справ і у справах Співдружності націй Великої Британії. Основна мета діяльності УКТИ полягала у просуванні британських товарів на світові ринки та посилення конкурентоспроможності Великої

Британії. У 2016 р. відомство було трансформовано на Департамент (міністерство) міжнародної торгівлі, яке відповідає за розширення торговельно-економічного співробітництва Великої Британії з іноземними партнерами, а також заохочення іноземних інвестицій у британську економіку. Підвищення статусу з урядового відомства до окремого міністерства пояснюється підготовкою виходу Великої Британії з Європейського Союзу, що зумовлювало необхідність укладання нових угод з іноземними партнерами (Шаров, 2019, с. 44-45; A Short Guide to the Department for International Trade, 2017).

Заслуговує на увагу також і канадський досвід реалізації функції економічного представництва, а саме регіональний підхід. Провінції Канади практикують таку форму, як заснування власних торговельних місій, наприклад, регулярні місії провінції Онтаріо до різних країн світу. При цьому торговельні місії канадських регіонів можуть очолюватися навіть державними високопосадовцями найвищих рівнів, до участі також залучають велику кількість представників місцевих бізнесових кіл. Типи таких місій дозволяють регіонам займати більш значущу позицію в національній економіці, допомагаючи місцевому бізнесу встановлювати важливі міжнародні контакти з іноземними партнерами (Календар міжнародних торговельних програм та заходів Онтаріо, Канада).

Український досвід. Складність формування інституційної структури економічної дипломатії України зі здобуттям незалежності в 1991 р. полягала в тому, що таке завдання мало бути здійснено в умовах переходу із соціалістичної до ринкової моделі економіки. За часів СРСР усі питання зовнішньоекономічних зв'язків були підпорядковані державі, оскільки виробництво товарів і послуг здійснювалися винятково державними підприємствами. Відповідно, проблема формування інституцій економічної дипломатії незалеж-

ної України накладалась на більш загальну проблему державотворення та отримання досвіду державного управління в умовах ринкової економіки.

Перед незалежною Україною гостро постало питання пошуку шляхів реалізації власної економічної дипломатії та захисту національних економічних інтересів. Система закордонних дипломатичних представництв колишнього СРСР повністю відійшла до незалежної Російської Федерації. Відповідно, Україні довелося розбудовувати мережу власних дипломатичних представництв «з нуля», що потребувало значних фінансових і кадрових ресурсів.

Спершу у 1993 р. в складі дипломатичних представництв України за кордоном був намір сформувати торговельні представництва, підпорядковані тогочасному Міністерству зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі. На торговельні представництва покладалась функція захисту прав та інтересів української зовнішньоекономічної сфери, а також суб'єктів підприємницької діяльності, сприяння розвитку та поглиблення торговельно-економічних відносин нашої країни, залучення іноземних інвестицій у пріоритетні галузі економіки, аналіз сучасного стану експортно-імпортової діяльності та винесення висновків щодо її доцільності, інформування державних структур щодо фіскальної політики країни перебування. Діяльність таких місій координувалась главою дипломатичного представництва за кордоном (Положення про торговельне представництво України за кордоном, 1993).

У 1994 р. на зміну торговельним представництвам було запроваджено торговельно-економічні місії (ТЕМ). Фактично зміна відбулась лише у назві представництва, оскільки завдання для підрозділів залишилися ті самі. Утім, функції ТЕМ були дещо розширені: торговельно-економічні місії мали додатково вивчати досвід іноземних країн у залученні

інвестицій, а також висвітлювати об'єктивну інформацію про інвестиційний клімат в Україні. Крім цього, місії мали проводити аналіз діяльності українських підприємств за межами держави та інформувати їх про потенційні торговельно-економічні можливості у країні перебування.

Координація роботи 58 місій у різних країнах (максимальна кількість ТЕМ за кордоном за період з 1994 по 2010 рр.) покладалась на Міністерство закордонних справ України та главу відповідного дипломатичного представництва в державі перебування. Утім, свою роль відіграло й економічне міністерство, яке відповідало за організацію роботи ТЕМ. Сам очільник місії (торговий представник) призначався рішенням Кабінету Міністрів України (Положення про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи України, 1994).

В основі рішення про запровадження системи торговельно-економічних місій України за кордоном було переконання в тому, що основна робота дипломатів, яких МЗС призначає для роботи в дипломатичних представництвах, полягає у розв'язанні суто політичних питань, у той час як економічні задачі вирішуються ними неналежним чином у силу недостатньої компетентності. Тому передбачалося, що для участі в торговельно-економічних місіях будуть залучались експерти та фахівці з економічних питань, які мали підвищити ефективність діяльності ТЕМ і сприяти реалізації цілей економічної дипломатії України за кордоном. При цьому на співробітників ТЕМ покладались наступні завдання: вивчення та інформування щодо загального стану економіки, кон'юнктури ринку, досвіду залучення іноземних інвестицій, будь-яких змін в економічному житті країни перебування; захист національних економічних інтересів та інтересів підприємницьких суб'єктів України; розробка пропозицій щодо поліпшення та розвитку торговельно-економічної співпраці

України з іноземними суб'єктами тощо (Положення про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи України, 1994).

У 2010 р. було прийнято рішення про ліквідацію ТЕМ як самостійних інституцій (Про деякі питання представництва економічних інтересів України за кордоном, 2010). Одним з аргументів на користь такого рішення, як вважалося, було намагання прибрати подвійний контроль за функціонуванням та підпорядкуванням таких структурних підрозділів – з боку зовнішньополітичного відомства та спеціалізованого міністерства економіки. Однак такий механізм координації по факту не мав сприйматися як перешкода для функціонування, оскільки ми маємо відповідну практику у дипломатичній діяльності. До прикладу, військові аташе є співробітниками міністерства оборони, проте у переважній більшості випадків (залежно від країни) підпорядковуються главі дипломатичного представництва в країні перебування.

Унаслідок ліквідації ТЕМ Міністерство закордонних справ України мало утворити у складі закордонних дипломатичних представництв відділи з економічних питань з відповідними функціями, які забезпечувались раніше ТЕМ. Така інституційна реформа пояснювалась необхідністю забезпечення цілісної системи реалізації зовнішньополітичного курсу країни. Усі завдання та функції ТЕМ були передані до Управління економічного співробітництва у структурі МЗС України, яке у 2019 р. було перейменоване на Департамент економічної дипломатії.

Аналізуючи наслідки ліквідації ТЕМ, варто зауважити, що після 2010 р. виконання функцій, які були покладені до цього на місії, за оцінками різних дослідників, здійснюється неналежним чином. Фахівці, які ставляться критично до реформування системи, виокремлюють декілька причин недоцільності таких змін. Першою причиною

є те, що новоутворені структурні підрозділи дипломатичних представництв отримали не всі функції, які виконувались раніше ТЕМ. По-перше, сьогодні не відбувається підтримка зовнішньої торгівлі саме цими відділами, адже немає фахівців, які б вільно володіли інформацією про зовнішньоторговельні відносини. Крім цього, трапляються випадки, коли склад сформованих економічних відділів дипломатичних установ комплектується кадрами, які недостатньо володіють знаннями щодо зовнішньоекономічного законодавства чи взагалі не мають досвіду в економічно-торговельній сфері. Таким чином, після ліквідації ТЕМ Міністерство економічного розвитку втратило ефективний інструмент реалізації єдиної зовнішньоекономічної політики України (Шульга, & Мусієнко, 2013, с. 188).

На нашу думку, торговельно-економічні місії мали позитивний вплив на розширення зовнішньоекономічного співробітництва України, оскільки їх функціонування сприяло розвитку економічної дипломатії України. Основним завданням таких структур був захист національних економічних інтересів та лобювання інтересів українського підприємництва за кордоном. До складу місій входили вузькоспеціалізовані фахівці, які мали досвід у просуванні саме економічних інтересів країни. Такі місії були створені в країнах, з якими Україна має налагоджену систему у сфері торговельно-економічного співробітництва, й що сприяло нарощуванню обсягів зовнішньоекономічної діяльності. Насамперед в США, Росії та Німеччині діяли великі ТЕМ, чисельність яких складала від 10 до 12 осіб. Це пояснювалось стратегічною необхідністю у підтримці таких взаємовідносин, а також інтенсифікацією політичних контактів з впливовими акторами міжнародних відносин (Шульга, & Мусієнко, 2013, с. 186–187).

Сучасний стан. Після впровадження нової посади в системі економічної дипломатії України – Торгового представника – у 2014 р., поча-

лись позитивні зрушення. Торговий представник за сумісництвом є заступником Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, який призначається та звільняється Кабінетом Міністрів України. Торговий представник має забезпечувати просування та захист національних економічних інтересів країни на світових ринках, координувати діяльність торговельних представництв, які діють при дипломатичних установах України за кордоном (Положення про Торгового представника України, 2014).

У 2015 р. прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк розпорядився створити торговельні представництва нашої країни у декількох важливих для України державах – США, Брюссель (як де-факто столиця ЄС), Німеччина, Туреччина, Єгипет, КНР, Польща та Швейцарія. Діяльність таких торговельних представництв, на думку уряду, мала відбуватися у трьох формах: міжурядові комісії з країнами-партнерами, бізнес-форуми за кордоном та торговельні місії під керівництвом Прем'єр-міністра, профільних міністрів та зацікавлених представників українських бізнесових кіл (відео прес-конференції Прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка, 2015).

З вересня 2019 р. на посаду заступника Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства було назначено Тараса Качку, який відповідно став й новим Торговим представником України. Т. Качка почав досить активно розвивати ідею запровадження торговельних представництв. Так, на початку 2020 р. було озвучено плани відкрити такі представництва у принаймні 5 країнах світу протягом року. Серед пріоритетних напрямків Торговий представник виокремив Китай, Єгипет і Німеччину. Як передбачалося, країни та регіони, де мали відкриватися торговельні представництва, мають обиратися залежно від наявного потенціалу до зростання українського експорту. Утім, через поширення пандемії COVID-19 навесні 2020 р. та,

відповідно, кризові тенденції в світовій економіці, урядові плани змінились, тому запровадження нової системи поки стало другорядним завданням уряду (Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства; Офіційний веб-сайт інформаційного агентства AgroPolit).

На нашу думку, запровадження механізму торговельно-економічних місій чи постійних торговельних представництв України за кордоном доцільне лише у випадку гармонійної та налагодженої співпраці з іншими суб'єктами системи інституцій економічної дипломатії, як до прикладу в Естонії, Великій Британії, Канаді та інших країнах. Обов'язковий елемент діяльності торговельних представництв полягає в активній співпраці та комунікації з національним бізнесом, аби розуміти їхні потреби та забезпечувати їхні інтереси. Наявність додаткових спеціалізованих інституцій економічної дипломатії є також необхідним атрибутом ефективної діяльності задля розвитку зовнішньоекономічних відносин; це можуть бути експортно-кредитні агентства, торгово-промислові палати, а також інституції, які займаються фінансовою та страховою підтримкою експортної діяльності.

Але поки ведуться дискусії щодо створення державних торговельних представництв, була створена відповідна недержавна установа у Китаї. Організація була започаткована у 2016 р. українськими студентами Чжецзянського університету в Китаї (місто Ханчжоу). Основні причини створення такого представництва полягали в зацікавленості українського бізнесу в створенні інституцій, які б сприяли налагодженню співробітництва зі складними віддаленими регіонами світу. Завдяки нашим громадянам, які проживають за кордоном та мають знання мови й досвід щодо ведення підприємницької діяльності в країні перебування, налагодження зв'язків може суттєво полегшитись (Офіційний веб-

сайт Українського торговельного представництва в Китайській Народній Республіці).

Висновки.

Наразі система представництва національних економічних інтересів України за кордоном перебуває на стадії формування. Протягом періоду незалежності було сформовано певний досвід функціонування самостійних торговельних представництв, однак результативність їхньої роботи належним чином не була оцінена та загалом викликала багато питань.

Дослідження досвіду провідних розвинених країн світу свідчить, що наявність системи торговельних представництв є великою перевагою в конкурентній боротьбі держав за місце на глобальних ринках товарів і послуг та в залученні іноземних інвестицій.

При чому такий підхід може бути реалізований у формі класичних самостійних торговельних представництв (Канада, ФРН), а також у формі економічних відділів дипломатичних представництв під спільною егідою МЗС і Міністерства економіки (Естонія).

Але спільним для обох форм представництва економічних інтересів держав є те, що обидві форми є елементами цілісних систем економічної дипломатії країн, де присутні такі компоненти, як взаємодія з національним бізнесом та спеціалізована інституційна інфраструктура сприяння національному бізнесу для експансії за кордон та залучення іноземних інвестицій (фінансово-кредитні та страхові інструменти).

Таким чином, Україні доцільно розвинути наявну практику економічних відділів дипломатичних представництв за кордоном за рахунок низки інституційних та організаційних кроків. По-перше, слід посилити інформаційну та кадрову співпрацю між МЗС та Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України з метою координації конкретної діяльності таких відділів та кадрового забезпечення фахівцями з

Мінекономіки. По-друге, варто наповнити реальним змістом та забезпечити фінансування проєкту експортно-кредитного агентства, на можливості якого могли б спиратися торгові представники України за кордоном. По-третє, у співпраці з торговельно-промисловими палатами та бізнес-асоціаціями варто розробити механізм представлення економічних інтересів міст і регіонів України за кордоном з метою розвитку туризму, реалізації місцевого промислового потенціалу та залучення іноземних інвестицій у локальні інфраструктурні проєкти.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

Дерунець Н. О. Статус торговельних представництв та місій у міжнародному праві (організаційно-правові питання) : дис. ... канд. юр. наук : 12.00.11. Київ : КНТЕУ, 2019. 208 с.

Каррон де ла Каррьер Г. Экономическая дипломатия. Дипломат и рынок. / пер. с фр. О. И. Пичугина. Москва : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2003. 296 с.

Офіційний веб-сайт інформаційного агентства AgroPolit. URL: <https://agropolit.com/news/14155-taras-kachka-u-2020-rotsi-ukrayinski-torgovi-predstavniki-zyavlyatsya-u-5-ti-krayinah-svitu>.

Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.

Офіційний веб-сайт Українського торговельного представництва в Китайській Народній Республіці. URL: <https://uatmic.com/>.

Про деякі питання представництва економічних інтересів України за кордоном : Указ Президента України від 08.04.2010 р. № 522/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/522/2010#Text> (дата звернення: 20.10.2020).

Про затвердження Положення про Торгового представника України : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 550. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2020).

Про Положення про торговельне представництво України за кордоном : Указ Президента України від 17.08.1993 р. № 313/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/313/93#Text> (дата звернення: 20.10.2020).

Про торговельно-економічну місію у складі закордонної дипломатичної установи України : Указ Президента України від 30.04.1994 р. № 200/94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/200/94#Text> (дата звернення: 21.10.2020).

Савойский А. Г. Экономическая дипломатия как средство внешней политики (на примере экономической дипломатии России в отношении Соединённых Штатов Америки: 1992-2008 гг.) : автореф. дис. ... канд. полит. наук : 23.00.04. Москва : ИМЭМО РАН, 2009. 19 с.

Уряд України пропонує створити торговельні представництва у восьми країнах світу: відео прес-конференції / Новинна програма «ТСН» // YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=gUc0bN7 PDs>.

Шаров О. М. Економічна дипломатія: основи, проблеми та перспективи : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.

Шульга А. В. Розвиток інституційно-організаційних засад представлення економічних інтересів України за кордоном. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Управління*. Київ, 2013. № 3. С. 183–198.

Alexandre Mercier Commercial Diplomacy in Advanced Industrial States: Canada, the UK, and the US : discussion papers. The Netherlands Institute of International Relations Clingendael. The Hague, 2007. 35 p. URL: https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20070900_cdsp_diplomacy_mercier.pdf.

Andris Spruds, Karlis Bukovskis. Economic Diplomacy of the Baltic States. Riga : Latvian Institute of the International Affairs, Friedrich Ebert Stiftung, 2014. 144 p.

A Short Guide to the Department for International Trade. National Audit Office. 2017. 32 p. URL: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/Short-Guide-to-the-Department-for-International-Trade.pdf>.

Calendar of international trade programs and events on the official website of Ontario, Canada. URL: <https://www.ontario.ca/tradecalendar/search?from=2020-10-29&sort=asc&query=trade%20mission>.

Mažeika Povilas Economic Diplomacy of Germany, Poland and Lithuania : master thesis political science study field : 621L20004. Kaunas, 2016. 85 p. URL: <https://vb.vdu.lt/object/elaba:15893975/>.

REFERENCES

Mercier, A. (2007). Commercial Diplomacy in Advanced Industrial States: Canada, the UK, and the US (discussion papers). The Hague: The Netherlands Institute of International Relations Clingendael. Retrieved from https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/20070900_cdsp_diplomacy_mercier.pdf.

Spruds, A., & Bukovskis, K. (2014). *Economic Diplomacy of the Baltic States*. Riga: Latvian Institute of the International Affairs, Friedrich Ebert Stiftung.

A Short Guide to the Department for International Trade .(2017). National Audit Office. Retrieved from <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/Short-Guide-to-the-Department-for-International-Trade.pdf>.

Derunecj, N. O. (2019). Status torghoveljnykh predstavnyctv ta misij u mizhnarodnomu pravi (orghanzacijno-pravovi pytannja) [Status of trade missions and missions in international law (organizational and legal issues)]. *Candidate's thesis*. Kyiv: KNUTE [in Ukrainian].

Calendar of international trade programs and events on the official website of Ontario, Canada. Retrieved from <https://www.ontario.ca/tradecalendar/search?from=2020-10-29&sort=asc&query=trade%20mission>.

Carron de la Carriere G. (2004). *Ekonomicheskaya diplomatiya. Diplomat i rynek [Economic diplomacy. Diplomat and market]*. (O. I. Pichugina, Trans). Moscow: «Rossiyskaya politicheskaya entsiklopediya» (ROSSPEN) [in Russian].

Povilas, M. (2016). Economic Diplomacy of Germany, Poland and Lithuania. *Master's thesis*. Kaunas: VMU. Retrieved from <https://vb.vdu.lt/object/elaba:15893975/>.

Oficijnyj veb-sait informacijnogho aghentstva AgroPolit [Official website of the AgroPolit news agency]. Retrieved from <https://agropolit.com/news/14155-taras-kachka-u-2020-rotsi-ukrayinski-torgovi-predstavniki-zyavlyatsya-u-5-ti-krayinah-svitu> [in Ukrainian].

Oficijnyj veb-sait Ministerstva rozvytku ekonomiky, torghivli ta siljskoghho ghospodarstva [Official website of the Ministry for Economy, Trade and Agriculture of Ukraine]. Retrieved from <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> [in Ukrainian].

Oficijnyj veb-sait Ukrajinsjkoghho torghoveljnoghho predstavnytstva v Kytajskij Narodnij Respublici [Ukrainian trade mission in the People's Republic of China]. Retrieved from <https://uatmic.com/> [in Ukrainian].

On approval of the Regulations on the Trade Representative of Ukraine. No. 550. (2014, October 16). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

Savojskyj, A. Gh. (2009). Ekonomycheskaja dyplomatyja kak sredstvo vneshnej polytyky (na prymerе Ekonomycheskoj dyplomatyy Rossyy v otnoshenyy Soyedenennykh Shtatov Ameryky: 1992-2008 gg.) [Economic diplomacy as a tool of foreign policy (on the example of Russian economic diplomacy towards the United States of America: 1992-2008)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow: IMEMO [in Russian].

Sharov, O. M. (2019). Ekonomichna dyplomatija: osnovy, problemy ta perspektyvy [Economic diplomacy: fundamentals, problems and prospects]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].

Shuljgha, A. V. (2013) Rozvytok instyucijno-orghanizacijnykh zasad predstavlenja ekonomichnykh interesiv Ukrajiny za kordonom [Development of institutional and organizational bases for representing Ukraine's economic interests abroad]. *Naukovyj visnyk Akademiji muncypaljnoghho upravlinnja. Upravlinnja – Scientific Bulletin of the Academy of Municipal Administration. Management*, 3, 183–198 [in Ukrainian].

On some issues of representation of economic interests of Ukraine abroad. No. 522/2010. (2010, April 8). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/522/2010#Text> [in Ukrainian].

On the Regulations on Trade Representation of Ukraine Abroad. No. 313/93. (1993, August 17). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/313/93#Text> [in Ukrainian].

On the trade and economic mission of a foreign diplomatic mission of Ukraine. No. 200/94. (1994, April 30). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/200/94#Text> [in Ukrainian].

Video pres-konferenciji, novyna TSN “Urjad Ukrajiny proponuje stvoryty torghoveljni predstavnytstva u vosjmy krajinh svitu” [Video of the press conference, TSN news “The Government of Ukraine proposes to establish trade missions in eight countries”]. [www.youtube.com](http://www.youtube.com/watch?v=gUc0bN7_PD8). Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=gUc0bN7_PD8 [in Ukrainian].

Петюр Роман

Кандидат політичних наук, доцент
Інститут міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

Email: mod.prk@clouds.iir.edu.ua

Petyur Roman

Candidate of Political Sciences, Assoc. Prof.
Institute of International Relations, Taras Shevchenko
National University of Kyiv

ORCID: 0000-0002-5808-2972

В'юненко Анастасія

Студент
Інститут міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

Email: vaa0102@gmail.com

Viunenکو Anastasiia

Student
Institute of International Relations, Taras Shevchenko
National University of Kyiv

Цитування: Петюр, Р., & В'юненко, А. (2020). Торговельні представництва в системі економічної дипломатії України. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*, 23 (9), 15–25. doi: 10.15421/172081

Citation: Petyur, R., & Viunenکو, A. (2020). Trade missions in the system of Ukrainian economic diplomacy [Torghovelni predstavnytstva v systemi ekonomichnoi dyplomatii Ukrainy] *Scientific and theoretical almanac «Grani»*, 23 (9), 15–25. doi: 10.15421/172081

Стаття надійшла / Article arrived: 15.09.2020

Схвалено до друку / Accepted: 14.10.2020